

ISSN 2312-2471

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

**Збірник наукових праць
Випуск 57**

Харків-ХНПУ

Постановок) Президії ДАК України № 1-05/5 від 18.11.2009 (перереєстрація від 29.12.2014р., наказ МОН № 1528) року збірник внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Спеціальність ДАК: педагогічні науки.

Електронну версію журналу включено до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Збірник зареєстровано в міжнародних каталогах періодичних видань та базах даних:

UlrichswebGlobalSerialsDirectory, OCLCWorldCat, OpenAcademicJournalsIndex (OAJI), ResearchBible, BASE, IndexCopernicus, GoogleScholar

ISSN 2312-2471 (Print), ISSN 2313-2361 (Online)

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 11 від 29.06.2017 року)

Редакційна колегія:

Золотухіна Світлана Трохимівна - д-р пед. наук, професор, зав. кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди, головний редактор;

Белозеров Євгеній Петрович - д-р пед. наук, професор, заслужений діяч науки РФ, Воронежський державний педагогічний університет, кафедра загальної і соціальної педагогіки, Росія;

Вихрущ Віра Олександрівна - д-р пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка;

Гриньова Валентина Миколаївна - д-р пед. наук, професор, заступник директора Інституту педагогіки та психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дідик Олена Олександрівна - викладач кафедри практики англійського усного та писемного мовлення ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Зеленська Людмила Дмитрівна - д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди, *відповідальний секретар*;

Іонова Олена Миколаївна - д-р пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Князян Маріанна Олексіївна - д-р пед. наук, професор кафедри французької філології, Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова;

Кузнецов Марат Амірович - д-р психол. наук, професор, професор кафедри практичної психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Подберезський Микола Кіндратович - д-р пед. наук, професор, директор Інституту педагогіки та психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова Олена Володимирівна - д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Прокопенко Іван Федорович - ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди, д-р пед. наук, професор, академік НАГІН України;

Рибалко Людмила Сергіївна - д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Тетяна Володимирівна - д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цеслицька Мірослава - д-р філософії університету Казимира Великого, Бидгощ, Польща.

Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за загальною редакцією : академіка

п24 І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. - Х.: Видавець Рожко С. Г., 2017. - Вип. 57. - 296 с.
ISBN 978-966-97498-2-6

У збірнику наукових праць представлено статті з питань організації навчально-виховного процесу у вищій школі, підготовки майбутнього вчителя та з історії педагогічної думки.

ББК 74.00+74.212

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2017

ТЕХНОЛОГІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

© Алієв Х. М., 2017

<http://orcid.org/0000-0001-5848-6013>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.843193>

У статті обґрунтовано технологію дистанційного навчання студентів педагогічного університету у процесі фахової підготовки. Автором акцентовано увагу на тому, що результатом фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання є сформована готовність до даного виду діяльності. При обґрунтуванні педагогічної технології у статті виокремлено такі етапи підготовки: мотиваційний, когнітивний та технологічний. Всі три етапи спрямовані на комплексну фахову підготовку студентів педагогічного університету до дистанційного навчання, формування всіх структурних компонентів готовності (цільового, когнітивно-операційного, креативного, оцінювально-рефлексивного). У процесі професійної підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання уточнено критерії (мотиваційний, когнітивно-інформаційний, операціонально-діяльнісний, рефлексивно-результативний), визначено показники до обраних критеріїв і рівні сформованості професійної готовності студентів педагогічних університетів до використання дистанційних технологій навчання (високий, середній, низький).

Ключові слова: технологія, фахова підготовка, готовність, компоненти, студент, педагогічний університет, дистанційне навчання.

Алиев Х. М. Технология дистанционного обучения студентов педагогического университета в процессе профессиональной подготовки: теоретический аспект.

В статье обоснована технология дистанционного обучения студентов педагогического университета в процессе профессиональной подготовки. Автором акцентировано внимание на том, что результатом профессиональной подготовки студентов педагогического университета к дистанционному обучению является сформирована готовность к данному виду деятельности. При обосновании педагогической технологии в статье выделены следующие этапы подготовки: мотивационный, когнитивный и технологический. Все три этапа направлены на комплексную профессиональную подготовку студентов педагогического университета к дистанционному обучению, формирование всех структурных компонентов готовности (мотивационного, когнитивно-операционного, креативного, оценочно-рефлексивного). В процессе профессиональной подготовки студентов

педагогического университета к дистанционному обучению уточнены критерии (мотивационный, когнитивно-информационный, операционально-деятельностный, рефлексивно-результативный), определены показатели с выбранными критериями и уровни сформированности профессиональной готовности студентов педагогических университетов к использованию дистанционных технологий обучения (высокий, средний, низкий).

Ключевые слова: *технология, профессиональная подготовка, готовность, компоненты, студент, педагогический университет, дистанционное обучение.*

Aliiev Khan. Technology distance learning students of pedagogical universities in the process of professional training: theoretical aspects.

The article theoretically grounded technology of distance learning students Pedagogical University during professional training. The author states that the result of professional training is formed readiness for this type of activity. When justifying of educational technology in the article singled out the following steps of preparation: motivational, cognitive and technological. All three phases aimed at a comprehensive professional training of students of pedagogical university to distance learning, the formation of structural components of readiness (motivational, cognitive-operative, creative, evaluation, reflexive). The author accented attention on the fact that the result of professional training of students of pedagogical universities to distance learning is formed readiness for this type of activity. In the process of professional training students of pedagogical university to distance learning refined criteria (motivational, cognitive-informational, operational-activity, reflexive-resultative) indicators (availability of professional orientation, interest in future profession, understanding of significance and needs in mastery of the profession of the future teacher; positive attitude towards the use of educational technologies in the future professional activity; ambition to master mobile technology; ambition to apply mobile technologies in educational and professional activities, in the period practice; ambition to apply means of education distance technology in learning and cognitive- activity, understanding the role of information and prospects of using distance technologies in pedagogy; knowledge of basic concepts related in distance technology, possession of search technology, transferring, representation and storage of information ; ability to adequately assess their activities using distance technologies; development of professional activities, content of which is resolute and non-standard actions, installation on self-improvement) and levels of professional readiness students of pedagogical universities to use distance learning technology (high, medium, low).

Key words: *technology, professional training, readiness, components, student, pedagogical university, distance learning.*

Постановка проблеми. В усьому світі спостерігається збільшення кількості студентів, що навчаються в режимі віддаленого доступу, зростає

кількість вищих навчальних закладів, які використовують дистанційне навчання, створюється велика кількість міжнародних відкритих, віртуальних, корпоративних університетів. Сфера освіти в Україні підкоряється загальним тенденціям і закономірностям світового розвитку.

Аналіз стану сучасних дистанційних технологій навчання свідчить, що процес їх застосування в освіті зростає, здебільшого завдяки сприйняттю дистанційних механізмів подання навчальних матеріалів як студентами, так і більшістю викладачів. А тому фахова підготовка студентів педагогічного університету засобами дистанційних освітніх технологій є складним структурним утворенням, якому притаманні свої характерні риси, специфіка, особливості функціонування й розвитку, компонентний склад, структурні елементи, специфічні категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії і практики дистанційного навчання досліджують учені як далекого та ближнього зарубіжжя (Дж. Андерсон, О. Андреев, Х. Венг, С. Гурі-Розенбліт, З. Джаліашвілі, Д. Каган, Н. Мойсєєва, Дж. Мюллер, О. Петерс, К. Полат, Л. Раджасінгам, М. Сімонсон, Д. Тиффін, О. Тихонов, А. Хуторський та інші), так і українські вчені, які розглядають проблеми дистанційного навчання в таких напрямках: філософія та історія дистанційної професійної освіти (С. Калашникова, Г. Козакова, Н. Корсунська, В. Кухаренко, В. Луговий, В. Олексенко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, П. Таланчук та інші); інформаційно-телекомунікаційні технології і навчальне середовище дистанційного професійного навчання (В. Грищенко, А. Журавльов, І. Журавльова, Н. Морзе, Н. Муліна, П. Орлов, Н. Тверезовська, О. Хмель та інші); організація дистанційної професійної освіти (В. Биков, Г. Козлакова та інші); підготовка педагогічних кадрів у системі дистанційного навчання (В. Арешонков, В. Гравіт, Л. Брескіна, С. Калашникова, Т. Койчева, В. Кухаренко, Г. Молодих, В. Олійник, Н. Сиротенко, О. Третьяк та інші).

Проте, незважаючи на посилену увагу науковців до цієї проблеми, використання сучасної техніки в освіті, не отримало належного опрацювання теоретичне обґрунтування технології дистанційного навчання студентів педагогічного університету в процесі фахової підготовки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування технології дистанційного навчання студентів педагогічного університету в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині педагогічною наукою нагромаджений певний досвід вивчення та впровадження інформаційних і комп'ютерних технологій в професійній освіті, які мають більш ніж 30-річну історію. За цей час було зроблено чимало спроб впровадити наукові та інформаційні продукти в навчальний процес.

Багато дослідників, що займаються даною проблемою (М. Зацеркляний [1], М. Лукашук [4], К. Люшук [5], О. Міхєєва [6], О. Шавальова [10] та ін.), виділяють чотири напрями розвитку методичної складової використання комп'ютерних засобів в навчанні студентів педагогічних університетів.

В основі першого напрямку лежить програмоване навчання, в межах якого розробляються і експлуатуються різні автоматизовані навчальні системи з різних навчальних дисциплін, основу яких складають авторські системи.

Другий напрям пов'язаний зі створенням окремих програм, пакетів програм, призначених для автоматизації трудомістких розрахунків, оптимізації властивостей об'єктів і процесів на математичних моделях.

Третій напрям пов'язаний з появою інтелектуально навчальних систем, частиною яких є моделі регульованого процесу навчання, предметної області, на основі яких для кожного студента може будуватися раціональна стратегія навчання. Цей напрям пов'язаний з розвитком інформаційних і телекомунікаційних мереж і створенням на їх основі «сайтів-порталів».

Нині поширеним є використання дистанційного навчання, яке не лише забезпечує доступ до значних обсягів інформації, а й забезпечує можливість спілкування між учасниками, залученими в цей процес. Дистанційне навчання не лише дозволяє ефективно розвивати навички володіння інформаційними технологіями, а й ефективно розподіляти робочий час працівника за рахунок електронної обробки даних: ведення документообігу, розрахунок і формування документів за допомогою електронних таблиць, оперативне надання інформації [2].

У аспекті нашого дослідження суть поняття «дистанційне навчання» визначаємо як процес, організований і керований педагогом за допомогою нових педагогічних та інформаційних технологій в умовах часового і просторового поділу суб'єктів навчання.

Аналіз робіт з проблеми підготовки студентів педагогічного університету до застосування дистанційних освітніх технологій у професійній діяльності дав підстави стверджувати, що розгляд даного питання сприяє впровадженню в навчальний процес педагогічного університету технології дистанційного навчання.

На думку багатьох учених [1; 2; 3; 9], дистанційне навчання є новою технологією навчання, що ґрунтується на інтенсивному застосуванні сучасних інформаційних засобів та технологій. Воно тісно пов'язане з навчальною мобільністю в тому сенсі, що студенти повинні мати можливість брати участь в освітніх заходах без обмежень у часі та просторі. Використання дистанційних освітніх технологій відкриває нові можливості для навчання, особливо для тих, хто живе ізольовано або у віддалених місцях чи стикається з труднощами навчання. Можливість навчання будь-де та будь-коли, що властиво дистанційному навчанню, нині є загальною тенденцією інтенсифікації життя в інформаційному суспільстві.

Отже, впровадження технології дистанційного навчання студентів педагогічного університету у процесі фахової підготовки, сприяє формуванню готовності до даного виду діяльності.

Технологічний підхід в освіті має на меті точне інструментальне управління навчальним процесом і гарантоване досягнення поставленої мети. Цей підхід відкриває нові можливості для концептуального та проектувального оволодіння різних аспектів педагогічної дійсності та дозволяє передбачати результати й керувати педагогічними процесами, аналізувати й систематизувати на науковій основі накопичений практичний досвід і його використання, комплексно вирішувати педагогічні проблеми, забезпечувати всебічний розвиток особистості, оптимально використовувати наявні ресурси, а також вибирати найбільш ефективні та розробляти нові технології і моделі для вирішення соціально-педагогічних проблем [8, с. 47].

У розумінні О. Пехоти технологічний підхід – це керований і впорядкований вибір стратегії, системи взаємодії, способів навчання та стилю роботи викладача та його вихованців, сукупність механізмів реалізації змісту освіти в навчальному процесі з урахуванням особистісних характеристик, індивідуальності того, хто навчається, його інтересів та здібностей [7, с. 9-11].

Зважаючи на вищесказане, технологічний підхід у підготовці майбутніх учителів спрямований на побудову комплексної моделі, в якій реалізується взаємодія всіх її компонентів, що забезпечує досягнення результату – сформованості цілісної готовності до застосування дистанційного навчання студентів педагогічного університету в процесі фахової підготовки.

Відповідно до загальноприйнятої структури педагогічної технології в технології дистанційного навчання студентів педагогічного університету у процесі фахової підготовки виокремлюємо концептуальну основу, змістовно-цільову та процесуальну частини.

Концептуальну основу технології визначають положення системного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів, що були визначені нами як основні у фаховій підготовці студентів педагогічних університетів до дистанційного навчання. В межах системного підходу, студенти мають засвоїти необхідні знання, вміння, навички та зрозуміти їх зв'язок з іншими підсистемами навчально-виховного процесу, навчитись використовувати різні форми і методи дистанційного навчання. Особистісно-орієнтований підхід спрямований на розвиток та формування студента педагогічного університету як особистості, що здатна до саморозвитку, само актуалізації та саморефлексії. Діяльнісний підхід сприяє створенню умов активізації навчально-пізнавальної діяльності студента, як суб'єкта власного професійного становлення.

Завдання підготовки студентів до дистанційного навчання будуються через таксономію цілей, що розробляється на основі структури готовності до даного виду діяльності. Суть її полягає в тому, що цілі фахової підготовки студентів педагогічних університетів до дистанційного навчання проектуються через результати навчально-виховної діяльності, які в свою чергу прогнозуються як певні досягнення, що проявляються в уміннях, навичках, знаннях, способах дій тощо.

Технологічність постановки цілей дає змогу діагностувати рівень сформованості компонентів готовності до дистанційного навчання студентів педагогічних університетів у процесі фахової підготовки й оперативно вносити корективи в цей процес.

Авторська технологія передбачає поетапну фахову підготовку студентів педагогічних університетів у процесі підготовки до дистанційного навчання. Процес фахової підготовки студентів педагогічного університету до

дистанційного навчання має проходити поетапно. Тому, нами було виокремлено чотири етапи фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання.

На першому етапі відбувається розвиток та поглиблення зацікавленості педагогічною професією, умінь аналізувати та вирішувати професійні задачі, розвиток загальної технології дистанційного навчання, самоаналіз себе та своєї діяльності.

На другому етапі студенти засвоюють основи дистанційного навчання, набувають знань та вмінь, засвоюють технології дистанційного навчання (планування етапів експерименту, аналіз і прогнозування застосування технологій дистанційного навчання, введення даних технологій в освітній процес, здійснення корекції та моніторингу результатів експерименту).

Зважаючи на вищезазначене, виокремлюємо наступні етапи технології фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання: початковий, дослідницький, заключний. На першому етапі підготовки студенти вчаться виділяти професійні проблеми, аналізують проблемні ситуації, виокремлюють основні протиріччя, визначають мету та основні можливості дистанційних освітніх технологій у роботі педагогів, обирають форму представлення кінцевого продукту. На даному етапі учасники створюють проектні групи, розподіляють ролі. Тут реалізується аналітична функція мобільної діяльності, відбувається актуалізація та усвідомлення мотивів.

На другому етапі фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання здійснюється пошук методів та форм вирішення поставлених задач, виробляється концепція, аналізується та обробляється інформація. Тут реалізуються такі функції дистанційного навчання як дослідницька, перетворююча, прогностична, конструктивна тощо. У студентів формуються уміння та навички аналізу, порівняння, співставлення, аналогії, синтезу.

На заключному етапі студенти оволодівають уміннями та навичками презентації та захисту проекту, аналізу досягнення мети та вирішення поставлених задач, участі кожного студента в проекті щодо реалізації дистанційних освітніх технологій у професійній діяльності. Важливим на даному етапі є вироблення вмінь та навичок самооцінки студентами своєї

готовності до дистанційного навчання, а також оцінювання діяльності членів проектної групи.

На третьому етапі реалізуються контрольна-оцінювальна та рефлексивна функція дистанційного навчання.

Всі три етапи спрямовані на комплексну фахову підготовку студентів педагогічного університету до дистанційного навчання, формування всіх структурних компонентів готовності (мотиваційного, когнітивно-операційного, креативного, оцінювально-рефлексивного). У процесі фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання уточнено критерії (мотиваційний, когнітивно-інформаційний, операціонально-діяльнісний, рефлексивно-результативний), показники (наявність професійної спрямованості, інтерес до майбутньої професії, розуміння значущості і потреби в оволодінні професією майбутнього вчителя; позитивне ставлення до використання дистанційних освітніх технологій у майбутній професійній діяльності; прагнення оволодіти дистанційними освітніми технологіями; прагнення застосовувати дистанційні технології у навчальній та професійній діяльності, в період практики; прагнення застосовувати засоби освітніх дистанційних технологій в навчальній та пізнавальній діяльності; розуміння ролі інформації та перспектив використання дистанційних технологій в педагогіці; знання базових понять, пов'язаних з дистанційними технологіями, володіння технологіями пошуку, передачі, уявлення і зберігання інформації; здатність адекватно оцінювати власну діяльність при використанні дистанційних технологій; розвиток професійної активності, змістом якої є рішучі і нестандартні дії, установка на самовдосконалення) і рівні сформованості професійної готовності студентів педагогічних університетів до використання дистанційних технологій навчання (високий, середній, низький).

Висновки. Отже, аналіз наукової літератури дав можливість теоретично обґрунтувати технологію фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання. Результатом фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання є сформована готовність до даного виду діяльності. На основі теоретичного обґрунтування педагогічної технології виокремлено такі етапи підготовки: мотиваційний, когнітивний та технологічний, які спрямовані на комплексну фахову підготовку студентів педагогічного університету до дистанційного навчання, формування

всіх структурних компонентів готовності (мотиваційного, когнітивно-операційного, креативного, оцінювально-рефлексивного).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у реалізації теоретично обґрунтованої технології фахової підготовки студентів педагогічного університету до дистанційного навчання.

Література

1. Вступ у дистанційне навчання : навч.-метод. посібник / за ред. : М. М. Зацеркляного, О. Д. Сердюка. – Х. : ХІУ, 2002. – 43 с.
2. Жерновникова О. А. Застосування хмарних технологій при підготовці майбутніх учителів математики до навчального проектування / О. А. Жерновникова // Таврійський вісник освіти : наук.-метод. журнал. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. – Вип. 3 (51). – С. 98–104.
3. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування: навч.посібник / за ред. В.М. Кухаренка. – 2-ге вид., доп. – Х. : НТУ «ХП», «Торсінг», 2001. – 230 с.
4. Лукашук М. М. Дидактичні умови використання нових інформаційних технологій в навчанні біології і хімії в коледжах : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М. М. Лукашук. – Вінниця, 2007. – 22 с.
5. Люшук К. Ю. Дидактичні засади застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення науково-природничих дисциплін в університетах : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / К. Ю. Люшук. – Луцьк, 2005. – 24 с.
6. Михеева Е. В. Информационные технологии в профессиональной деятельности : [учеб.пособие для студ. сред. проф. образования] / Е. В. Михеева. – 7-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 384 с.
7. Пехота О. М. Освітні технології : [навч.-метод. посібник] / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
8. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.

9. Семеріков С. О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі : [моногр.] / С. О. Семеріков ; наук. ред. акад. АПН України, д.пед.н., проф. М. І. Жалдак. – Кривий Ріг : Мінерал, 2009. – 340 с.

10. Шавальова О. В. Реалізація компетентнісного підходу у математичній підготовці студентів педагогічних університетів в умовах комп'ютеризації навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання математики» / О. В. Шавальова. – К., 2001. – 24 с.